

ti. In ravno v teh, najnovejših Spacalovih stvaritvah občutimo porajanje neke nove kompleksne simbolike, ki avtorja odvrta od travme našega tehnokratskega obdobja in ga vodi v območje poudarjene emocionalnosti, prvine občutljivosti.

Marjan Smerke je predstavil zanimiv in vsebinsko ter formalno zaključen opus tako imenovanih »laserogramov«; »laserogrami« zato, ker avtor pri njihovi izdelavi izkorišča fizikalne lastnosti laserskega žarka. Fotomedij je tu predvsem kot sredstvo za zbujanje posebnih likovnih senzacij, vizualnih učinkov. Te fotografije nam kažejo dinamično artikulirane skupke žarečih krivulj, nam dajejo skoraj neizčrpno bogastvo svetlobnih, oblikovnih, barvnih — in ne nazadnje — prostorskih senc. Pred našimi očmi se tako rekoč rojevajo fantastične predstave, polne nepričakovanih vizualnih učinkov, grafičnega nemira in ritmičnega gibanja oblik, ki evocirajo nekakšno, nedoločljivo »kozmično predmetnost«.

Spričo mnogovrstnosti optičnih in miselnih informacij, ki jih »laserogrami« posredujejo, bi lahko ta dela upravičeno primerjali s »čistimi« likovnimi stvaritvami. Dokumentarnost fotografskega postopka se je popolnoma podredila višjemu likovnemu cilju; tehnični medij se je precblikoval v oseben izpoved.

#### KIPAR FRANCE ROTAR V LJUBLJANSKI MALI GALERII

Kiparski opus Franceta Rotarja je brez dvoma eden vsebinsko in formalno najbolj zaključenih in homogenih plastičnih uresničitev v sodobni slovenski umetnosti. Četudi so Rotarjeve plastične zasnove daleč zunaj »profane« in »otipljive« verbalnosti in vsiljive literarnosti, so v smislu čiste likovnosti dosti bolj »zgovorne« od vseh običaj-

nih, realistično obarvanih kiparskih del. Rotar se v svojih kroglah smeje, joka, verjame v neustavljivo porajanje novega zdravega sveta, opazuje razpadanje starega in preživetega. Osnovno misel, oziroma vsebinsko poanto je treba v Rotarjevih kroglah šele poiskati; treba jo je počasi izluščiti iz osnovne strukture dela. To pa seveda ne gre brez določenega intelektualnega napora, poznavanja celotnega Rotarjevega plastičnega opusa. Kar je dobro, se navadno ne ponuja samo od sebe; nagrada za naš trud je ponavadi — obogatitev naše estetske zavesti.

Niti najmanj ni naključno, da izhajajo Rotarjeve kroglaste plastične zasnove iz sferične oblike človeške lobanje ali iz čelade, ki tako rabi te lobanje, da jo ščiti, varuje pred nasiljem zunanjega sveta. Rotarjeva »lobanja« plastika — in pozneje krogla, sta največkrat le lupini, ki skrivata v svoji notranjosti dinamično, eruptivno jedro — v plastično materialnost zajete notranje napetosti in protislovja; skratka: lupina in jedro sta adekvatna prevodnika umetnikovega preciznega premišljanja o kakšnem splošnem problemu.

Jedro je lahko tudi idealno geometrijsko telo ali več takšnih spojenih teles; v svoji oblikovni idealnosti je lahko sinonim za makrokozmos. Ovoj, lupina pa je mikrokozmos; je podvržena razpadanju, delovanju zunanjih fizičnih sil, ki jo nasilno spreminjajo v razbrzdano, razkosano snov, podobno ranjenemu človeškemu mesu. Zemlja je najbolj občutljiva rana vesolja.

Zdi se, da je kiparska fantazija Franceta Rotarja v določenem pogledu brezmejna in neizčrpna; ob vsaki umetniškovi razstavi zapored smo vedno znova trdno prepričani, da je snov na temo krogle končno izčrpana, pa nas avtor spet preseneti in nam pokaže nove, do zdaj še nevidene variante.

Tudi tokrat, na svoji zadnji samostojni razstavi v prostoru ljubljanske Male galerije, usmerja kipar gledalca

predvsem v dramatično dogajanje, ki poteka med kroglo in zunanjim ovojem. Razen ene krogle, ki je izdelana iz nerjavečega jekla, so vse druge v bronu in manjšega formata. Velika plastika učinkuje monumentalno — ekspresivno; k temu pripomore tudi zunanji ovoj krogle, ki je narezan v pravilne, ravnočrtne krlje. Za nasilnim posegom se tu skriva še čistost sodobne, industrijske forme. Manjše »krogle z jedrom«, »razrezane krogle« in »razrezane krogle z jedrom« vsebujejo nešteto drobnih in oblikovno mikavnih plastičnih struktur ter posegov. Ovoj, ki obdaja kroglo, je včasih narezan v vertikalne rezine, ki so med seboj bolj ali manj razmaknjene, razpotegnjene ali stlačene; v nekaterih primerih pa se zgodi, da te rezine kar preidejo v staljeno kovino, kar da plastiki določen dramatičen poudarek. Površinska faktura je ob rezih, razpokah in vmesnih notranjih partijah formalno močno razgibana, slikovita, včasih pa je s svojo »historično« patino celo močan izpovedni moment. Zglajene in bleščeče površine napetih in zaobljenih delov so v stalnem kontrastu z nepravilno, amorfno in matirano površino; na eni strani torej poudarjena racionalnost, industrijska estetika in oblikovna logika, na drugi strani pa subjektivna misel, sugestija čustvene prizadetosti, nekaj, kar čutimo kot posledico notranje tesnobe in napatosti.

Posamezne Rotarjeve plastike, zlasti gre tu za tiste, novejšega datuma, že sugerirajo nove formalne, pa tudi vsebinske rešitve. To se sicer ne dogaja v obliki kakšnega naglega in radikalnega preloma, marveč kot domišljeno prehajanje od znanega k novemu. Poleg krogelnih rešitev — kjer sta se krogla in plašč zlila v celoto, razsekano na rezine, imamo tu še »nekrogele« rešitve. Velika, sestavljena plastika, relief iz nerjavečega jekla »razpoka«, kaže s svojimi polplastičnimi, zaobljenimi oblikami in z ekspresivnim osrednjim de-

lom — ostankom jedra — svoje več kot očitno sorodstvo s prejšnjo »krogelno« problematiko. Podobno je z manjšimi »razpokami«, kjer gre za ravnorobe, ob straneh malce konične bloke, ki so na sredini drastično pretrgani, prelomljeni, razkosani z vsemi strukturnimi sledovi varjenja in drugih mehaničnih posegov; tudi tu se ne moremo izogniti problemu konfrontacije med zglajenimi, bleščeče poliranimi in oblikovno razdrapanimi površinami.

#### TAPISERIJE JAGODE BUIĆ V RAZSTAVIŠČU RIHARD JAKOPIČ

Kdo ne pozna Jagode Buić, hrvatske umetnice in gostje naše »Grupe 69«, ustvarjalke, ki je prodrla v svetovni likovni prostor odločneje od mnogih drugih jugoslovanskih likovnikov?!

Kdo bi si mislil, da bo kdaj skromno dekletce iz Splita osvojilo vesoljni likovni svet s tako intimno umetnostjo, kot je umetnost tkanja, s tapiserijo, ki je še do nedavna veljala med drugimi likovnimi zvrstmi za manj vredno oziroma že zdavnaj ne več za aktualno. Ploskanje likovnih strokovnjakov in nagrade na svetovno pomembnih likovnih prireditvah, kot so bienale v Sao Paulo in drugod, nas prepričuje, da so »tkanja« Jagode Buić zares povsem avtentične stvaritve, ki se lahko kosajo z vsemi drugimi umetnostnimi dosežki »čistih« likovnih zvrsti.

Kje tiči skrivnost ustvarjalnih uspehov Jagode Buić? Kaj je tisto, zaradi česar se njene tapiserije razlikujejo od drugih tovrstnih izdelkov »pletene kulture«.

Še do nedavnega je bila tapiserija izrazito dvodimenzionalna stvaritev, ploskovna dekoracija, ki je bila namenjena predvsem temu, da pokrije hladno in golo steno stanovanja ali javnega prostora in jo napravi prijetnejšo očesu. V osnovi je bila tapiserija vseskozi le nekakšna »poustvaritev«, saj je bila